

מרגליות מפרשת השבוע

הפטרת תזריע - חודש ניסן תשפ"ד

להארות והערות zeevizen@gmail.com

- מדוע בפעם הראשונה אמר אלישע - תן לָעָם וַיֹּאכְלוּ, ואילו בפעם השנייה הוסיף - **פִּי כַה אָמַר ה' אָכַל וְהוֹתֵר?**
- מדוע אמר אלישע ב' פעמים - תן לָעָם וַיֹּאכְלוּ?
- מדוע בתחילה לא הזכיר את מִשְׁרְתּוֹ, ואחר כך הזכירו?

וַאִישׁ בָּא מִבְּעַל שְׁלֹשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹקִים לֶחֶם בְּכוֹרִים עֶשְׂרִים לֶחֶם שְׁעָרִים וּכְרָמֶל בְּצִקְלָנוּ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ. וַיֹּאמֶר מִשְׁרְתּוֹ מָה אַתָּן זֶה לְפָנַי מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ פִּי כַה אָמַר ה' אָכַל וְהוֹתֵר. וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּוְתָרוּ כְּדָבָר ה' (הפטרת פרשת תזריע).

לבא אל תוכן כוונת הפסוקים, נדקדק.
א. מה הטעם שלא אמר אלישע תיכף פִּי כַה אָמַר ה' אָכַל וְהוֹתֵר, בפעם הראשונה היה לו לומר תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ פִּי כַה אָמַר ה' אָכַל וְהוֹתֵר, וכי מתחילה לא ידע אלישע שיקשו הכל שאין זה כלום, לפני בוא האיש, ולמה המתין עד שישאלו אותו. ב. למה חזר בפעם השנית ואמר תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ, הרי כבר אמר מתחילה תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ, רק שמשרתו שאל מָה אַתָּן זֶה לְפָנַי מֵאָה אִישׁ, והיה די ששייב לו פִּי כַה אָמַר ה' אָכַל וְהוֹתֵר. ג. למה מתחילה לא הזכיר לשון מִשְׁרְתּוֹ רק אמר סתם תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ, ואחר כך אמר וַיֹּאמֶר

מִשְׁרְתּוֹ מָה אַתָּן זֶה לְפָנַי מֵאָה אִישׁ, ולהיפך היה לו לומר מתחילה וַיֹּאמֶר מִשְׁרְתּוֹ תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ, ואחר כך היה די שיאמר סתם וַיֹּאמֶר מָה אַתָּן זֶה לְפָנַי מֵאָה אִישׁ.
כדי לבא אל ביאור הפסוקים, נקדים מדרש תמוה בפרשת בהר (ויקרא רבה לד, ח) שמבואר שם [לגבי בועז ורות] וזה לשונו, איני יודע אם הברכה שרתה בידי של אותו צדיק או בידיה של אותה צדקת, מן מה דכתיב (רות ב, יד) וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתִּתֵּן אֲנִי לְמִדְיָן שֶׁהַבְּרָכָה שֶׁרְתָה בִּידֵיהָ שֶׁל אֹתָהּ צְדָקָת וְלֹא בִּידֵיהָ שֶׁל אֹתוֹ צְדִיק, עד כאן לשון המדרש [א"ה, לפנינו בשינוי קצת], והוא תמוה.

- וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחַוִּית וַיִּמְצָא בְּשָׂנָה הַחַוִּית הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים וַיִּבְרַכְהוּ ה', לכאורה היה לו לומר וַיִּבְרַכְהוּ ה' וַיִּמְצָא בְּשָׂנָה הַחַוִּית הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים?
- אלו שתי הנהגות יש בעולם, ומה החילוק ביניהם?
- מדוע אין ברכה בדבר המדוד, ומתי יכולה להיות ברכה אף בדבר המדוד?

ונראה לבאר, שהנה זה כמה שנים אשר פירשתי בחידושי תורה שלי פרשת תולדות את הפסוק (בראשית כו, יב) וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחַוִּית וַיִּמְצָא בְּשָׂנָה הַחַוִּית הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים וַיִּבְרַכְהוּ ה', שלהיפך היה לו לומר וַיִּבְרַכְהוּ ה' וַיִּמְצָא בְּשָׂנָה הַחַוִּית הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים.
אך הענין הוא, שבמדרש שם (בראשית רבה סד, ו) הקשה, שהיאך אמדוהו להשדה מתחילה והלא אין הברכה שורה בדבר המדוד וכו', ותירץ מפני המעשרות.
ופירש שם **היפה תואר**, שקושיית המדרש למה אמדוהו מתחילה הרי זה מעכב הברכה, ותירצו שהיו מוכרחים לעשות כן מפני המעשרות. אך לפי זה צריך להבין, אם כן איך באמת שרתה הברכה בהכרי שכבר היתה אמודה.
אך הענין הוא, ששתי הנהגות יש בעולם. א. המתנהג על ידי מלאך ושליח שהקב"ה מטיב לאומות העולם או לאדם על ידי שליח. ב. הנהגה שניה מעולה ממנה, שמתנהג על ידי הקב"ה בעצמו שהוא בעצמו מטיב להם.
והחילוק ביניהם כך, שאם ההנהגה על ידי מלאך, אז יש כמה דעות בגמרא (תענית ב:) שמפתח של פרנסה לא נמסר לשליח כלל. ולכך

אף אם הקב"ה לפעמים מטיב על ידי שליח, אז כמו שאין כח ביד השליח לברוא יש מאין לגמרי, כן גם אין בכוחו להשרות ברכה לעשות מעשרה מאה, אם כבר נמדד הדבר ונודע לכל שלא היה בו כי אם עשרה. כי אם כן, אם יהיה ממנו מאה יהיה הנס נגלה, ואין כח ביד השליח לעשות נס נגלה רק נס נסתר, ולכך בדבר המדוד והמנוי לא תשרה בו הברכה.
ויתכן יותר על דרך מה שכתב **הנזר הקודש** בריש פרשת ויצא (סח, ב) בשם הזוהר וחכמי האמת שמלאך אין בכחו לעשות היפך דרך הטבע, רק בדרך הטבע. אבל הנס שלא על פי טבע נעשה על ידי הקב"ה בעצמו דוקא, יעויין שם.
ולכך אין יכול להיות ברכה בדבר המדוד, כיון שכבר נודע כמה יש בו, אם יהיה יותר הרי זה נס נגלה שלא בדרך הטבע, וזה אין ביד המלאך לעשותו, רק בדבר שאינו מדוד שאז הוא נס נסתר וקרוב לדרך הטבע, זה אפשר ביד המלאך. אבל מי שמתנהג על ידי הקב"ה בעצמו, זה יכול להתברך אף בדבר המדוד. ועיין **בנזר הקודש** שם באריכות מי מתנהג על ידי מלאך ומי על ידי הקב"ה בעצמו.

לרפואת שמעון בן חנה מזל בתוך שאר חולי ישראל

• מה ההבדל בין עושי מצוות, ללומדי תורה שתורתם אומנותם?

• מה החילוק בין הנהגת מלאך, להנהגת הקב"ה בעצמו?

• מה פירוש הפסוק - יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אַחֲלֶצְהוּ וְאֶכְבְּדֵהוּ?

מדרגת שם הוי"ה שהנהגתו הוא חוץ לטבע אף בלא השתדלות אנושית. והטעם, כי המלאכים לא נבראו אלא אחר בריאת שמים וארץ שנתייסדו בטבע, לפיכך גם הנהגתם אינו אלא בטבע, אבל הקדוש ברוך הוא שהמציא תחילה השמים וארץ יש מאין שהוא חוץ לטבע, אף כך תמיד כל פעולת הנהגתו הוא חוץ לטבע.

ומהטעם הזה תלמיד חכם שזכה לכתר תורה כראוי אשר הקדוש ברוך הוא משגיח עליו בכבודו ובעצמו, אינו צריך כל כך השתדלות אנושי בטורח ועמל, וכמו שאמרו (סנהדרין צט:): הוא עמל במקום הזה ותורתו עומלת לו במקום אחר. ועליו נאמר (תהלים צא, יד) כי בִּי חֶשֶׁק וְאֶפְלָטָהוּ אֲשַׁבְּחֵהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי, יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֵהוּ עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה אַחֲלֶצְהוּ וְאֶכְבְּדֵהוּ, כלומר אַכְבְּדֵהוּ להשגיח עליו בכבודו ובעצמי וכאמור].

א"ה, זה לשונו שם, ההבדל שבין עושי מצות ללומדי תורה שתורתם אומנותם, שעל בעלי מצות נאמר (תהלים לד, ח) תִּנְהַ מְלֶאֶךָ ה' סְבִיב לִירְאָיו וַיַּחֲלֶצֶם, כלומר שמשגיח עליהם על ידי מלאך, אבל על בעלי תורה שתורתם אומנותם וזכו לכתר תורה כראוי, הקדוש ברוך הוא משגיח בכבודו ובעצמו, כי שכירת עוזו יתברך הוא תמיד במקום אור תורה.

ויש הבדל בין השגחת המלאך להשגחת הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, כי שם אלקים הוא משותף גם למלאכים, ואלקים הוא בגימטריא הטבע, לפי שכל הנהגת המלאך אינו אלא דרך הטבע ואינו בא אלא על ידי השתדלות אנושי בטורח ועמל, וככתוב (דברים יד, כט) לְמַעַן יִבְרָכֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה. אבל דבר הבא על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו הוא בכח

• מדוע בפסוק שממנו לומדים שאין הברכה שורה בדבר המדוד, נאמר - יצו ה' אתך את הברכה באסמיה?

• מה ביאור דברי המדרש שאמרו את השרה של יצחק מפני המעשרות?

• מה זוכה אדם בזכות נתינת המעשרות?

ידי הקב"ה בעצמו, הוא מפני קטרוג מידת הדין, שאין מניח לעשות נס למי שאינו ראוי מן הדין. ולכך אין אנחנו זוכין רק לנסים נסתרים, שיהיו נסתרים ממידת הדין שלא יקטרוג. ולכך אין הברכה שורה בדבר המדוד.

אבל על ידי המעשרות, אמרו חז"ל (א"ה, ראה רש"י בראשית יח, טז, וראה גם תנחומא כי תשא יד) כמה גדול כחה של צדקה שמהפכת מדת הדין למדת הרחמים, שכל מקום הוי השקפה לרעה וכאן נאמר (דברים כו, טו) הַשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קְדֹשְׁךָ וכו'. וכיון שעל ידי המעשרות מהפך מדת הדין למדת הרחמים, שוב זוכה הוא אף לנס נגלה על ידי הקב"ה בעצמו, שאין כאן מעכב.

ובפרט שהנותן צדקה הוא מחזיק במידותיו של הקב"ה, כמו שהקב"ה זן ומפרנס לאחרים, כן גם הוא מפרנס אחרים, אם כן מקיים הפסוק (דברים ל, כ) וְלִדְבָרָהּ בּוֹ, ואמרו חז"ל (שבת קלג:): הדבק במדותיו, וכיון שנתדבק בהקב"ה ממילא הקב"ה בעצמו מנהיגו, ולכך זוכה לנס נגלה שלא על פי דרך הטבע, ולכך זוכה לברכה אף בדבר המדוד. וזה שכיון המדרש שלכך אמדוהו, שמפני המעשרות היו בטוחין שלא יזיק להם המדידה.

והנה מזה נתברר שמשכחת לה לחול ברכה אף בדבר המדוד, בזכות הצדקה.

על כל פנים מובן היטב, כיון שיצחק התנהג על ידי הקב"ה בעצמו, לכך השיג ברכה אף בדבר המדוד. ולכך אמר וַיִּבְרַכְהוּ ה' בסוף שהוא כנתינת טעם, שכל טעם וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֵמָר וַיִּמְצָא בְּשֵׂנֶה הַחֵמָר מַאֲה שְׁעָרִים אף שהיה אמוד, מפני וַיִּבְרַכְהוּ ה' - מזה היה ניכר שהיתה ברכתו על ידי הקב"ה בעצמו, לא על ידי מלאך. ולכך בפסוק שלמד ממנו שאין הברכה שורה בדבר המדוד, נאמר לשון יצו ה' אתך את הברכה באסמיה וכו' (דברים כח, ח), שלשון יצו משמע על ידי שליח, בזה צריך שיהיה סמוי מן העין, אבל לא כשהוא על ידי הקב"ה בעצמו.

ולפי זה נראה שאין צריך לדחוק ולפרש המדרש פרשת תולדות כפירוש היפה תואר, שמה שאמר מפני המעשרות הוא לנתינת טעם, שלכך הוכרחו לאמוד אותו. כי זה דוחק גדול לאמוד השדה קודם קצירה מפני המעשרות, הלא אין חיוב מעשרות רק אחר קצירה.

אך כוונת המדרש שבשביל המעשרות היו בטוחין שיבא ברכה אף בדבר המדוד, וכמו שאמרו חז"ל שבוזה מותר לנסות להקב"ה ככתוב (מלאכי ג, י) וּבְחֻנּוּיִי נָא בְּזָאת אֲמַר ה' צָבֹ-אוֹת, וכתוב (שבת קיט:). עשר בשביל שתתעשר, ועל ידי זכות המעשר זוכה להתנהג על ידי הקב"ה בעצמו, שעיקר מה שאין האדם זוכה לנס נגלה על

• מדוע לא עושה הקב"ה נס שאדם לא יצטרך לאכול כלל, כמו שמשא רבינו היה בשמים שלא אכל ולא שתה?

• כיון שיש הלכה שלא ישנה אדם ממנהג מקומו, איך היה די בזה שהמלאכים היו נראים כאילו אוכלים ולא אכלו ממש?

• איזה נס עושה הקב"ה בצדיקים גדולים?

• אלו שני סוגי ברכות יש בענין האכילה, ומה החילוק ביניהם?

אלקים, שאף שהוא רעב מאוד, כרגע אחד יתהפך ויהיה שבע כאילו מילא כרסו.

אך מה שאין הקב"ה עושה נס כזה, משום שאמרו חז"ל (בבא מציעא פו:): לעולם אל ישנה אדם ממנהג מקומו, שהרי המלאכים ירדו למטה ואכלו וכו'. הרי שאין ראוי לשנות מדרך המקום, שאף המלאכים בשעה שהיו למטה אכלו, ולכך משה רבינו שהיה

עוד נראה שמשכחת לה, שהנה באמת הרי מצינו במשה רבינו שהיה בהר ארבעים יום, לָחֵם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה (שמות לד, כח), אף שהיה בן אדם, מכל מקום זיכר הקב"ה את גופו עד שנעשה גם הוא רוחני כמלאכי השרת, עד שלא הוצרך לאכילה ושתיה כלל. ולפי זה הרי אין מעצור לה' בשום דבר, ויש יכולת בידו אף אם האדם הוא למטה בארץ, לעשותו גם כן זך ורוחני כמלאך

בשמים ששם אין אכילה ושתייה כלל, לכך עשה אותו הקב"ה כמלאך, שיהיה קיים בלי אכילה ושתייה. אבל כשהאדם למטה, שמנהג המקום לאכול, אם כן אף מלאכים אם יורדים הם למטה אוכלים, לכך אין הקב"ה רוצה לעשות את האדם זך ונקי כמלאך בלי אכילה ושתייה.

אך זה כשאין האדם יושב כלל לאכול, אם יעשה אותו כמלאך יהיה היפך מנהג המקום, אבל אם מכינים לפניו לאכול ויושב ומכין עצמו לאכול, אז במלאכים שהיו גבי אברהם נאמר (בראשית יח, ח) וַיֹּאכְלוּ, ופירש רש"י והוא מהמדרש (בראשית רבה מח, יד) שנראין כאוכלין, שודאי אכילה ממש לא אכלו המלאכים, רק שנראים היו כאוכלים. ולפי זה הסעודה שהכין להם אברהם ודאי נשארה שלימה, שהם לא אכלו באמת, רק שנראים היו כאוכלים, ונשתלחה ברכה במאכלם שנשאר המותר כשיעור שהכין להם אברהם בתחילה, וברכה שכיו, ולכך לא שינו בזה ממנהג המקום. אבל באמת לא נשתלחה ברכה במאכל כלל, רק שהם לא אכלו באמת, והמאכל הנשאר הוא כמו שהיה.

וכן גם בצדיקים גדולים עושה הקב"ה כן, שלעשות אותם כמלאכים שלא יאכלו כלל ולא יצטרכו אף להכנסת המאכל, זה אי אפשר, שאין לשנות ממנהג המקום, אך כשמכינים לפניהם לאכול, אף שהוא מעט דמעט, הקב"ה מזכר חומרם עד שנעשו כמלאכים,

ונראים שאוכלים ובאמת אינם צריכים לאכילה כלל. אך הרואה סובר שאוכל, רק שהמאכל נתברך בריבוי עד שנותר. ובאמת אינו כן, **שלא על המאכל חלה הברכה**, כיון שהוא דבר הנמדד ואין הברכה שורה בדבר המדוד, רק שהמעיים של הצדיק נתברכו, שנשתלח בהם שובע מעין שיש למלאכים, ואינו צריך לאכילה כלל. זה ענין ברכה שניה שמצינו אף בדבר המדוד.

והחילוק בין שתי הברכות כן הוא. שהברכה הראשונה שהיא על ידי הקב"ה בעצמו, והברכה חלה בגוף המאכל וכדומה, אז אפשר אף שנתרבה הדבר הרבה בכמות, מכל מקום אם יתרבו אוכליו, אז יאכלוהו עד שלא ישאר פירור אחד. על דרך משל, אם היו כאן עשרה ככרות ויש כאן מאה בני אדם, ואין הם מספיקין לאכילת מאה, אז אם זוכין להנהגת הקב"ה בעצמו, נעשה מהעשרה מאה ככרות עד שיעור שיספיק לכולן. נמצא כשיאכלו המאה אותן הככרות, לא ישאר אף פירור אחד. ואין הכרח הברכה שתהיה דוקא באופן שיותירו, רק יכול להיות שתהיה רק עד כדי שישבעו כפי צורכם ולא יותר. אבל אם הברכה בדרך השניה, שהמאכל לא נתברך כלל, רק שהאוכל נתברך במעיו עד שנעשה כמלאך אלקים אשר אינו צריך כלל לאכילה ושתייה, אז ההכרח שאף המעט מאכל שהיה לו מתחילה, יהיה נשאר לפניו, כיון שכבר נעשה כמלאך בלי אכילה ושתייה.

• **מי יכול להביא ברכה אף בדבר המדוד?**

• **איך אמרו ששלש מפתחות לא נמסרו לשליח, הלא מפתח של גשמים ותחיה נמסרו לאליהו?**

• **כד הקמח לא כלתה וגו' פָּדַר ה' אֲשֶׁר דָּבַר בְּיַד אֱלִיָּהוּ. מדוע הוצרך לומר - בְּיַד אֱלִיָּהוּ, ומדוע בלישע לא נאמר כן?**

• **מדוע אליהו ציוה לאשה הצרפית אף עשי לי משם עגה קטנה בראשנה והוצאת לי, ורק אחר כך וְלֶךְ וְלִבְנֶךָ תַעֲשֵׂי בְּאַחֲרֶנָּה?**

• **מה נסתפק המדרש בענין בועז ורות, ביד מי מהם היתה הברכה?**

• **מה מוכח ממה שכתוב - וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתִּתֵּר?**

לשליח רק הוא יכול לעשות מה שהקב"ה בעצמו עושה, ולכך הוא הביא לה ברכה אף בדבר המדוד, ולכך ציוה לה (פסוק יג) **אף עֲשֵׂי לִי מִשֵּׁם עֵגָה קֶטְנָה בְּרֵאשִׁנָּה וְהוֹצֵאת לִי וְאֶחָר כֵּךְ וְלֶךְ וְלִבְנֶךָ תַעֲשֵׂי בְּאַחֲרֶנָּה**, שעל ידי אכילתו שיאכל שאכילת צדיק היא כהקרת קרבן, בכח אכילה זו הביא אליהו ברכה להקמח והשמן אף שהיה מדוד. וזה שדייק הכתוב ואמר **פָּדַר ה' אֲשֶׁר דָּבַר בְּיַד אֱלִיָּהוּ**, שעל ידי שהיה **בְּיַד אֱלִיָּהוּ** לא ביד מלאך השמים, לכך באה ברכה אף בדבר המדוד.

ולפי זה מוכן היטב המדרש הנ"ל שאמר שכאן מוכח שהיתה ברכה, ואיני יודע אם בידיו של אותו צדיק, שעל ידי שהיה בועז צדיק גדול, ובכח מעשה הצדקה שהתחיל לעשות אז, בכח הזה זכה שתשרה ברכה על ידו אף שהיה מאומד, ונמצא שהיה הברכה במאכל שנתרבה בכמות, או הברכה היתה בידיה של אותה צדקת, שבאמת המאכל לא נתרבה בכמות, רק שבמעיה נשתלחה ברכה עד שנזדככו מעיה כמלאך אלקים ולא הוצרכה לאכילה.

אך ממה שכתוב **וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתִּתֵּר**, מההותרה הזו מוכח שהברכה היתה בידיה של אותה צדקת, ולכך היה הכרח הנס להיות באופן שתותיר, כיון ששוב לא הוצרכה לאכילה שנתברך במעיה. אבל אם היתה הברכה בידיו של בועז שיתרבה המאכל בכמות, לא עושה הקב"ה נס בחנם, ולמה היה הנס שתותיר, היה די שיתרבה עד שתשבע ולא יותר, רק כדי שיתקיים מצותו בשלימות שתאכל כדי שביעה, ולמה לי המותר, אלא ודאי בידיה נשתלחה הברכה, וזה נכון לפי עניות דעתי כוונת המדרש.

וזה שאמר המדרש הנ"ל בפרשת בהר. שהנה הכתוב במגילת רות אמר (ב, יד) **וַיִּצְבֹּט לָהּ קָלִי וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתִּתֵּר וכו'**, וכיון שצביטה היא מעט, הרי שהיה כבר אמוד בעיני רואיו שהוא מעט ואין בו כדי שביעה, ואיך אחר כך נאמר **וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתִּתֵּר**. ואף אם נאמר שנשתלחה ברכה, הרי אין הברכה שורה בדבר האמוד כמבואר במדרש תולדות הנ"ל.

אך ההכרח לומר שהיה אחד משני אופנים הנ"ל, או שמחמת בועז שהיה צדיק גדול וגם היה זכות הצדקה בידו שלקח ליתן לה, אז בזכות זה זכה לברכה אף בדבר המדוד, שכמו שהקב"ה בעצמו יכול להביא ברכה אף בדבר המדוד, כן גם הצדיק גדול יכול להביא ברכה אף בדבר המדוד, כי צדיקים עדיפים ממלאכי השרת. וכמבואר בספרים (מסילת ישרים פרק כו) במה שהקשו במה שאמרו חז"ל (תענית ב.) שלש מפתחות לא נמסרו לשליח, הרי מפתח של גשמים ותחיה נמסרו לאליהו, ותירצו שצדיק לא נקרא שליח כיון שהא דבוק בקב"ה, יעויין שם. כן גם לענין זה הצדיק דומה להקב"ה, שיכול להביא ברכה אף בדבר המדוד.

וזה שדייק הכתוב לעיל במלכים א (יז, טז) במעשה הצרפית אמר **כִּד הִקְמַח לֹא כָלְתָה וגו' פָּדַר ה' אֲשֶׁר דָּבַר בְּיַד אֱלִיָּהוּ**. והנה בְּיַד אֱלִיָּהוּ מיותר, ולמה לא אמר כאן במעשה של אלישע **וַיֹּאכְלוּ וַיִּתְּרוּ פָּדַר ה' אֲשֶׁר הָיָה בִיד אֱלִישֵׁעַ**, רק אמר סתם **פָּדַר ה'.**

אך הוא הדבר אשר דברנו, שבאלישע היתה הברכה באופן השני, וכמו שיבואר לקמן בעז"ה, ולכך לא נאמר ביד אלישע, אבל גבי אליהו היתה הברכה ממין הראשון, שעל ידי אליהו שלא נחשב

- במי רצה אלישע בדוקא שיחלק את הלחמים, ומדוע?
- מה קרה כששאל משרת אלישע - מה אָתָן זֶה לְפָנַי מֶאֱהָ אִישׁ?
- למי נאמר - תָּן לָעָם וְיֵאכְלוּ בַּפֶּעַם הַרְאִשׁוֹנָה, ולמי בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה, ומדוע?

ומעתה נפנה לביאור ההפטרה.

אלישע ראה שהעשרים לחם שהביא, המה דבר המנוי ואי אפשר לחול בהם ברכה, ואין מספיקין לאכילת עם רב. ולכך ציוה להמביא עצמו **תָּן לָעָם וְיֵאכְלוּ** שהוא בעצמו יתן לפני העם ויאכלו, כי אינו דומה זכות צדקה הנותן לאחד לזכות הנותן למאה בני אדם, שבכל מקום זכות הרבים עדיף.

ולכך רצה אלישע **שהמביא הלחם הוא בעצמו** יתן לפני כל העם, ואז כיון שהוא הנותן צדקה וגם לפני רבים, זכות זה יהיה לו בסיוע שיזכה להביא כאן ברכה אף בדבר המנוי, שבזכות הצדקה זוכין להנהגת הקב"ה בעצמו כמו שבארנו לעיל. ועוד, שהבא לטהר מסייעין לו, וכיון שהוא רוצה בנתינתו להשביע לכולם רק שאין בידו רק מעט, אז בודאי מן השמים יסייעוהו לגמור מחשבתו, שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ויסייעוהו מן השמים להיות כאן ברכה בריבוי לחם אף שהוא דבר המנוי.

ולכך אמר **תָּן לָעָם וְיֵאכְלוּ**, ולא אמר **פִּי כֹה אָמַר ה'** אָכַל וְהוֹתֵר, כי היה סבור שיתברך הלחם בריבוי ולא יצטרך להותרה רק כדי שביעה, ולמה נס לחנם להותרה.

אבל משרת אלישע, או שטעה וסבר שלו מצוה ליתן לעם כדרכו תמיד, או שידע שעכשיו מצוה להמביא, רק שלא רצה הוא להניח

מצותו ורצה גם עכשיו שהוא יחלק להם, שיהיה המצוה על שמו וגם על שם אלישע יקרא שהוא הנותן מידו להם, ולכך קפץ הוא בראש ליתן להם, אך שאל **מָה אָתָן זֶה לְפָנַי מֶאֱהָ אִישׁ** שהוא אין בכחו שוב להביא ברכה בדבר המנוי. גם הורע עוד בזה במה שאמר **לְפָנַי מֶאֱהָ אִישׁ**, כי מתחילה לא נתן אלישע מנין לעם, רק אמר סתם **תָּן לָעָם** והורה בזה שהוא כדבר שאינו מנוי, כי לפי שהלחם כבר נמנה, מכל מקום כיון שהעם לא נודע מנינם, ובודאי לעשרים איש וכדומה היה די לחם זה, ואם כן כיון שלא נודע מנין העם הרי הוא כנס שאינו מפורסם רק בדרך נסתר, והיה יכול גם כן לבוא ברכה בו. אך כיון שמשרתו קפץ בראש וגם נתן קצבה לעם ואמר **לְפָנַי מֶאֱהָ אִישׁ**, שוב הרי זה דבר המנוי בכל צדדיו, ואי אפשר לבא עוד ברכה בהמאכל.

לכך השיב לו אלישע שנית, אף שלא צויתי לך ליתן, רק להמביא, מכל מקום עכשיו שאתה רוצה גם אתה יכולת להצטוות כן ותָּן לָעָם וְיֵאכְלוּ, כי תהיה כאן ברכה אחרת **פִּי כֹה אָמַר ה'** אָכַל וְהוֹתֵר שלא תהיה הברכה במאכל רק במעיהם, וזה נכון לפי עניות דעתי בעז"ה.

(שמע שלמה בספר חכמת התורה עמ' ריז)

[רבי שלמה קלוגר. תקמ"ז-תרכ"ט]

סגולת חודש ניסן

- מה היתה המטרה של מצות הקרבת קרבן פסח במצרים?
- מה המיוחד בחודש ניסן?
- מדוע ציותה התורה שנמנה את החדשים מחודש ניסן?
- מדוע בכל שנה ושנה יש כח מיוחד לחודש ניסן?

בכל דור ודור כאשר ייטיבו ישראל מעשיהם לעבוד ה' בכל לבבם נפשם ומאודם, אז החודש הזה מוכשר ביותר לעשות נסים בישראל ובו ישועות ה' מקיפות. כטבע המים אשר הורתחו פעם אחת על ידי אש, נשאר בהם טמון לעולם כח הרתיחה, ואף כי יצטננו, עם כל זה במעט עצים ישוּבו לרתיחתם. ולכן צותה התורה ש**תַּחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה**, כוונת התורה בזה הכפל לשון להורותנו, כי בכל שנה יוכל היות החודש הזה לנו ראש התחדשות ישועות ונחמות, אך באופן אם יהיה גם לכם **רֹאשׁוֹן לְחֹדֶשׁ בּו מַעֲשֵׂיכֶם לטוב**.

וההסבר בזה לשני אחים נערים לומדים ב'חדר' אחד, כבא יום מועד וחג עשה האב לאחד מהם בגדי מועד חדשים. שאל השני את אביו, מדוע לא תעשה גם לי. ענהו האב בהשכל ודעת, אחיך הכין את עצמו ליום טוב לחזור על לימודיו שלמד כל זמן הלימוד לעמוד עצלי בניסיון ובחינה, וכמו שהוא הכין את עצמו ליום טוב כן אנכי מכין בעדו בגדי חופש ורקמה. ואתה לא חפצת לדעת להכין עצמך בלימודך ליום טוב, כן אנכי לא הכנתי בערך מאומה. כן הדבר אתנו: אם נחודש ונשפר מעשינו בחודש הזה להראות אהבתנו ודבקותנו בה' כבנים לאבינו שבשמים, אז גם הקב"ה כאב את בנו ירצנו להיות החודש הזה ראש חדשים כימי צאתנו מארץ מצרים.

(ישועות שמשון ח"א דרוש לפרשת החודש עמ' י)

[רבי ישעיהו שמשון ש"ס, ראש ישיבה בזסלי-ליטא. תר"ל-תרצ"ב]

לעורר השגחה הנסיית על עם קדשו צוה עליהם לעשות הפסח בחודש הזה ולהיות מקחו בעשור לחודש, למען יהיה אתערותא דלתתא למסור נפשם בקניית שה הפסח ולהכינו לזבוח תועבת מצרים לעיניהם, ולבל ליחת מפני כל, רק לשמוע בקול ה', ובדם מסירת נפשם על מזבח אהבת ה' חיו ככתוב (יחזקאל טז, ו) **בְּדַמֵּיךְ חַיִּי**, והיתה אתערותא דלעילא לעשות עמהם נסים גדולים לפסוח על בתיהם בעת הגנף הכללי, כי במעשה האדם מעורר עינא פקיאח דלעילא, כמאמר חז"ל (ברכות כ.) קמאי דמסרי נפשיהו על קדוש השם מתרחיש להו ניסא.

ויען אשר בחודש הזה התחילה הנהגה הנסיית עוד מראש צורים איתן האזרחי אברהם אבינו, בהלחמו עם המלכים ויחַלֵּק עֲלֵיהֶם לְיָלָה (בראשית יד, טז) שדא עפרא והו גירי (ראה תענית כא.), כן בצאת ישראל ממצרים היתה קדושתם בחודש הזה, ועשה הקב"ה עמהם נוראות ונפלאות גדולות לעיני כל העמים.

לכן צותה התורה לעם ישראל לספור מנין חדשי השנה מחודש ניסן, להראות בזה אשר עם ישראל בנויים לא יתחשב, והוא מרומים לבדד ישכון תחת צל כנפי הנהגת ה' יתברך המיוחדת יחסון, ואף כי מערכת השמים וכסיליהם והנהגת הטבע הכללית נשקפת לישראל במזל רע ח"ו, עם כל זה אין מזל לישראל ויבטחו בה' אשר יהפך להם את הקללה ברכה להרימם מעלה מעלה.